

Airi Kulmala

6.11.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asia: HE 175/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (VMJL), ympäristönsuojelulakia (YSL) ja vesilakia (VL). VMJL:iin lisättäisiin uudet lupamenettelyssä sovellettavat säännökset vesien tilan ympäristötavoitteista. YSL:iin ja VL:iin lisättäisiin uusi vesienhoidon ympäristötavoitteiden sitovuutta koskeva luvanmyöntämisedellytys ja lupahakemuksen sisältöä koskeva täydennys. Sääntelyä, joka koskee ympäristötavoitteista poikkeamista uuden lupaa edellyttävän hankkeen tai toiminnan vuoksi, muutettaisiin vastaamaan vesipuitedirektiiviä (VPD) ja poikkeaminen tehtäisiin YSL:n tai VL:n mukaisessa lupamenettelyssä. Vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisen määrääjän pidentämistä ja alennettuja tilatavoitteita koskevia säännöksiä selkeytettäisiin ja ajantasaistettaisiin sekä tarkistettaisiin poikkeusten soveltamisen edellytyksiä. Lisäksi VMJL:iin lisättäisiin ns. RED III -direktiivin erittäin tärkeää yleistä etua koskevat säännökset.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitetta, jonka mukaan hallitus vastaa vesipuitedirektiivin tavoitteisiin kansallisella lainsäädännöllä. Ympäristötavoitteista poikkeamista koskeva sääntely toteuttaa tavoitetta ottaa VPD:n mahdollistamat kansalliset joustot käyttöön. Ehdotuksella sujuvoitetaan myös lupaprosesseja. MTK katsoo, että lainsäädännön päivittäminen vastaamaan paremmin VPD:ä joustomahdollisuuksineen ja sen nykyistä EU-oi-keuden päätöksiin pohjautuvaa tulkintaa, on tarpeen.

VMJL:iin lisättäisiin uusi luku, jossa säädettäisiin vesien tilan ympäristötavoitteista. Uutta lukua sovellettaisiin YSL:n ja VL:n mukaisissa lupamenettelyissä, joilla ei tarkoiteta ilmoitus- tai rekisteröintimenettelyjä. Lisäksi uutta säädöstä sovellettaisiin vain uusiin hankkeisiin tai toimintaan tai niiden olennaiseen, uutta lupaa edellyttävään muutokseen. Valitsevaa oikeustilaa vesien tilatavoitteiden sitovuudesta ei ole tarkoitus muuttaa. MTK pitää erittäin tärkeinä näitä ra-jauksia eikä soveltamisalaa tule tästä laajentaa.

Ympäristötavoitteista poikkeaminen tietyissä tilanteissa on tarpeen investointien mahdollistamiseksi. Poikkeaminen käsiteltäisiin lupamenettelyssä. Tämä edellyttää, että toimijan on lupaa hakiessaan esitettävä riittävä selvitys poikkeamisen edellytysten täyttymisestä. Jos poikkeamisen laissa säädetyt edellytykset täyttyisivät, olisi poikkeus myönnettävä. MTK pitää hyvänä, että yhteiskunnallisesti tärkeiden investointien edistämiseksi poikkeamisesta voidaan päättää lupamenettelyssä kuuden vuoden välein tehtävän vesienhoidon suunnittelun sijaan ja ilmaistaan selkeästi, että lupa poikkeamiselle on annettava, jos sen edellytykset täyttyvät.

Poikkeamisen menettelyn edellytysten takia sen käyttöönotto maa- ja metsätalouden luvanvaraisissa hankkeissa on erit-täin epätodennäköistä. Hankekohtaisten poikkeamien osalta huolta herättää niiden mahdolliset välilliset vaikutukset maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Onko vaaraa, että vesimuodostuman valuma-alueelle rakennettu laitos vai-keuttaa esim. eläinsuojien ympäristölupien ja ojitusten vesitalouslupien saamista tai lupaehtojen kiristymistä? Maa- ja metsätalouden aiheuttama kuormitus on pääasiassa useista, eri toimijoiden hallinnassa olevista, pienistä kohteista tu-levaa hajakuormitusta, jolloin yksittäisen toimijan tai kohteen merkitys vesien tilaan jää pääasiassa vähäiseksi, vaikka kokonaisuutena tarkasteltuna hajakuormituksella on suurempi merkitys vesien tilaan. MTK korostaa, että muiden

hankkeiden saamat poikkeukset ko. vesimuodostumassa eivät saa johtaa alueella harjoitettavan alkutuotannon edellytysten ja tuotannon kehittymisen vaarantumiseen.

HE:n perusteluissa arvioidaan, että esitys lisäisi työmäärää sekä ELY-keskuksissa että aluehallintovirastoissa. On tärkeää, että voimavarat pidetään riittävänä, jotta asioiden käsittely ei viivästy poikkeamista hakevien hankkeiden tai muiden esitettyjen tarkennusten takia. Tavoitteena tulee kaikkien osalta olla sujuva lupamenettely.

Vesien tilaa koskevien tavoitteiden saavuttaminen ei saa vaarantua hankkeen tai toiminnan takia. VL:n tai YSL:n mukaista lupaa edellyttävien hankkeiden tai toimintojen kaikessa toiminnassa varmistetaan, että vesimuodostumissa voidaan saavuttaa hyvä tila. Tämä edellyttää toiminnanharjoittajalta, lupaviranomaiselta ja valvontaviranomaiselta hyvän tilan tavoitteen huomioimista mm. hankkeen suunnittelussa, toteutuksessa ja lupamääräyksissä. Vaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon vesienhoitosuunnitelmassa esitetyn lisäksi muut ajantasaiset tiedot vesimuodostuman tilasta, joiden luotettavuuden ja edustavuuden arvioi vesienhoitoviranomainen. Toiminnanharjoittaja toimittaa kokoomansa tiedot vesien- ja merenhoidon suunnittelun tietojärjestelmään, josta niitä voidaan hyödyntää myös seuraavien vesienhoitosuunnitelmien laadinnassa. Perusteluissa todetaan, että nykyiseen oikeustilaan verrattuna esitys ei suoraan lisäisi toiminnanharjoittajalta vaadittavia selvityksiä vesiin kohdistuvista vaikutuksista. MTK korostaa, että tämän tulee toteutua myös käytännössä. Luvanhakijoilta ei tule vaatia nykyistä laajempia ja tarkempia vesistöselvityksiä, jos poikkeamista ei haeta. Pienillä toiminnanharjoittajilla ei ole juurikaan edellytyksiä laajoihin vesistöselvityksiin tai niiden teettämiseen. On tärkeää, että luvanhakija tietää etukäteen, miten hakijan on arvioitava vesientilaa ja siinä hankkeen takia tapahtuvia muutoksia. Lupahakemuksen yhteydessä esitettyjen uusien vedenlaatutietojen lisäämistä tietojärjestelmiin voi pitää hyvänä vaatimuksena.

Hallituksen esitys sisältää myös muutoksia vesienhoidon ympäristötavoitteiden lieventämiseen. MTK kannattaa esitystä siitä, että edellytysten täytyessä vesienhoitosuunnitelmaehdotukseen kirjattaisiin vesimuodostumille laissa säädetyistä ympäristötavoitteista poikkeavia tavoitteita. Yhtenäisten tulkintojen varmistamiseksi on hyvä, että nykyisen säännöksen ilmaisu "voidaan asettaa" muutettaisiin muotoon "asetetaan". Säädöksen muuttaminen vastaamaan paremmin VPD:ä on myös tarpeen, sillä kansallisen lainsäädännön on tältä osin tarpeetonta olla direktiiviä tiukempi.

Mahdollisuus tavoitteiden saavuttamiseen vaiheittain ja määräaikojen pidentämiseen on tärkeää. MTK kannattaa myös tässä viranomaisen harkintavallan supistamista muuttamalla nykyisen säännöksen ilmaisu "voidaan pidentää" muotoon "pidennetään", kun edellytykset pidentämiselle täytyvät.

Poikkeusten käyttö edellyttää, että käytössä on entistä kattavammin seurantatietoja vesien tilasta. Lisäksi toimien kustannuksista tarvitaan nykyistä parempaa tietoa. MTK katsoo, että ajantasaiset, kattavat ja luotettavat tiedot ovat tarpeellisia, paitsi viranomaisten, myös toiminnanharjoittajien kannalta. Tietoja tarvitaan vesienhoidon suunnittelun lisäksi myös mm. lupamenettelyssä ja vesienhoidon toimenpiteiden kustannustehokkaassa kohdentamisessa. Yksittäisen vesimuodostuman tila-arvioinnissa käytetään edelleen liikaa asiantuntija-arvioita sekä muiden vesimuodostumien mittauksista johdettuja arvioita. Lupa- ja lausuntomenettelyn sujuvoittamiseksi tietojen tulee olla laajasti eri osapuolten saatavissa ympäristöhallinnon tietojärjestelmistä, mikä edellyttää nykyisten tietojärjestelmien ja tiedon hankinnan kehittämistä.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Airi Kulmala
asiantuntija, ympäristö

Leena Kristeri
elinvoimajohtaja